

บทที่

8

บ่อนกาสิโนชายแดนภาคตะวันออก ไทย-กัมพูชา : ผลกระทบและ การจัดการของชุมชนชายแดน

Eastern Thai-Cambodian border
casino: Impact and management
of border communities

นักรบ เตียรอ่ำ
Nakrob Tianam

บ่อนคาสิโนชายแดนภาคตะวันออกไทย-กัมพูชา: ผลกระทบและการจัดการของชุมชนชายแดน Eastern Thai-Cambodian border casino: Impact and management of border communities

นักรบ เถียรอำ¹
Nakrob Tianam

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจผลกระทบทางสังคม กลไกของชุมชน และมาตรการเพิ่มศักยภาพของชุมชนในการจัดการผลกระทบจากบ่อนคาสิโนชายแดนภาคตะวันออก ชายแดนไทย-กัมพูชา จ.สระแก้ว จันทบุรี และตราด ผลการวิจัยพบว่าผลกระทบทางสังคม ชุมชนชายแดน ต.ป่าไร่ อ.อรัญประเทศ จ.สระแก้ว อยู่ในระดับไม่เห็นด้วย ชุมชนชายแดน อ.โป่งน้ำร้อน จ.จันทบุรี และชุมชนชายแดน ต.หาดเล็ก อ.คลองใหญ่ จ.ตราด อยู่ในระดับเห็นด้วย ส่วนกลไกของชุมชนในการจัดการผลกระทบทางสังคม คือ การแสดงตัวอย่างของชุมชนที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับบ่อนฯ บทบาทของผู้นำชุมชนในการชี้แนะ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน บทบาทของสถานศึกษา บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การสร้างเครือข่าย การใช้ความเชื่อทางศาสนา และ การใช้มาตรการทางกฎหมาย ส่วนมาตรการเพิ่มศักยภาพของชุมชนในการจัดการผลกระทบ กล่าวคือ (1) มาตรการด้านกฎหมาย (2) มาตรการด้านเศรษฐกิจ และ (3) มาตรการด้านสังคม

คำสำคัญ : บ่อนคาสิโน; ผลกระทบ; การบริหารจัดการ; พื้นที่ชายแดนภาคตะวันออก

¹ อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี (ผู้ช่วยศาสตราจารย์) 41 ม. 5 ต.ท่าช้าง อ.เมือง จ.จันทบุรี 22000 [drkmaker15@gmail.com]

Abstract

This research aimed to explore the social impacts, community mechanisms and measures to increase the capacity of communities to manage the impacts of the casino on the eastern border communities in Thai – Cambodia border: Sakaeo, Chanthaburi and Trat. The research found that the social impacts, the border community of Parai, Aranyaprathet, Sakaeo disagreed, the border community of Pongnamron, Chanthaburi and the border community of Hatlek, Khlongyai, Trat agreed. The mechanism of the communities to manage the social impact were the preview of the communities which were gambled in the casino, the roles of community leaders in guiding, the knowledge exchange between communities, the roles of schools in educating, the roles of local administration in public relations, networking, religious beliefs and law enforcement. The measures to increase the capacity of communities to manage the impacts were (1) the legal measures, (2) the economic measures, and (3) the social measures.

Keywords : casino; impact; management; eastern border area

บทนำ

บ่อนคาสิโน (Casino) ถือเป็นธุรกิจรูปแบบหนึ่ง ที่หลายรัฐบาลทั่วโลกต่าง เชื่อกันว่าน่าจะเป็นแหล่งเพิ่มรายได้ที่สำคัญจำนวนมหาศาลให้กับประเทศของตน ซึ่งจะเป็นรายได้เข้าแทนการค้าการขาย หรือการท่องเที่ยว หรือแม้กระทั่งการบริโภค ภายในประเทศ ที่นับวันจะยิ่งคงที่และลดลงเรื่อย ๆ ตามกระแสคลื่นเศรษฐกิจปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าบ่อนฯ จะขัดต่อหลักคำสอนความเชื่อทางศาสนาที่ประเทศของตนนับถือศรัทธาว่าเป็นสิ่งไม่ดีชั่วร้ายเต็มไปด้วยอบายมุข ปัญหาสังคม และการก่ออาชญากรรมในรูปแบบอื่น ๆ ตามมาก็ตาม ตรงกันข้ามความเชื่อที่ว่าบ่อนฯ เป็นแหล่งเพิ่มรายได้ดังกล่าว ดูจะมีน้ำหนักหรือมีสัดส่วนทางผลประโยชน์ดีกว่าปัญหาผลกระทบข้างต้น ดังนั้น การเปิดบ่อนฯ ถูกกฎหมายจึงกลายเป็นเรื่องที่สำคัญกว่า และเป็นนโยบายทางเศรษฐกิจอันดับต้น ๆ ต่อการพัฒนาประเทศ

การถกเถียงการศึกษาการเปิดบ่อนฯ ที่ผ่านมา ได้สะท้อนให้เห็นอีกแง่มุมหนึ่ง ที่เกิดขึ้น หรือเป็นผลพวงต่อเนื่องในบ่อนฯ กล่าวคือ 1) ก่อให้เกิดปัญหาโรคติดการ

พนันและนำผลกระทบมาสู่ครอบครัวหรือไม่ 2) สร้างผลกระทบต่อชนชั้นในสังคมหรือไม่ เช่น คนรวยเล่นพนันเพื่อความบันเทิง แม้จะเสียการพนันก็ไม่ถือว่าเป็นผลกระทบเชิงลบ แต่ถ้าคนยากจนเล่นพนันก็จะเกิดกระทบเชิงลบได้ง่าย 3) ก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมจากภาวะหนี้สินจนต้องไปประกอบอาชญากรรม เช่น การคอร์รัปชันในหน้าที่ หรือการลักทรัพย์ เป็นต้น 4) กระทบต่อปัญหาศีลธรรมหรือไม่ ถ้าประชาชนมีความเชื่อในศาสนา ดั่งนั้นกรณีที่คนไม่นับถือศาสนาแล้วการพนันก็ไม่มีผลกระทบหรือไม่ 5) สถานที่ตั้งบ่อนฯ ควรอยู่ในพื้นที่ใด ระหว่างที่ตั้งอยู่ห่างไกลชุมชน อยู่ในย่านชุมชน และ 6) การอนุญาตให้เข้าไปเล่นพนันจะต้องมีเงื่อนไขหรือไม่ เพื่อเป็นการจัดระเบียบให้อยู่เป็นที่เป็นทาง เช่น อายุ รายได้ คนในหรือต่างประเทศ ระยะเวลาที่เปิดให้เล่น เป็นต้น (ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2556; ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน, 2555: 28)

ถึงแม้ว่าข้อถกเถียงข้างต้น จะยังไม่มีข้อสรุป แต่การดำเนินการเปิดบ่อนฯ ได้ขยายตัวอย่างมาก โดยมีได้กระจุกตัวแต่ประเทศที่เจริญแล้วเท่านั้น ประเทศที่ด้อยพัฒนา หรือกำลังพัฒนาบางประเทศต่างก็เชื่อในแนวคิดดังกล่าวเช่นกัน โดยจะเห็นได้จากการก่อรูปธุรกิจบ่อนฯ ตลอดจนการเติบโตของตลาดบ่อนฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มประเทศอาเซียน อาทิ ประเทศสิงคโปร์ กัมพูชา ลาว มาเลเซีย และพม่า โดยประเทศเหล่านี้มีแนวนโยบายส่งเสริมการเปิดบ่อนฯ ถูกกฎหมาย จุดประสงค์เพื่อเพิ่มแหล่งเงินเก็บให้แก่ประเทศ สอดคล้องกับผลการศึกษาของศูนย์ศึกษาปัญหาพนัน (2555) พบว่า การลงทุนบ่อนฯ มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในเอเชียแปซิฟิก สะท้อนได้จากประเทศเพื่อนบ้านของประเทศไทย และคาดการณ์ในปี พ.ศ.2558 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 43 จากร้อยละ 29 ในปี พ.ศ.2553 มีทั้งการดำเนินการโดยรัฐเอง หรือให้สัมปทานแก่บริษัทเอกชน และเพื่อเป็นการยืนยันการเติบโตของตลาดบ่อนฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริเวณพื้นที่ชายแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย – กัมพูชา ใน จ.สระแก้ว จันทบุรี และตราด งานวิจัยของชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ และคณะ (2557) ชี้ว่าปรากฏการณ์ที่ไปหนุนเสริมการเติบโตของการดำเนินธุรกิจบ่อนฯ กล่าวคือ หลังจากปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา ประเทศกัมพูชาได้มีนโยบายเปิดบ่อนฯ ถูกกฎหมายภายในประเทศ โดยเฉพาะการเปิดบ่อนฯ ตามแนวชายแดน ท่ามกลางสถานการณ์ที่ประเทศไทยห้ามการเปิดบ่อนฯ แต่รัฐบาลของกัมพูชามีนโยบายให้เปิดได้ โดยให้อยู่ห่างจากเมืองหลวง (ราชธานีพนมเปญ) ไม่น้อยกว่า 200 กิโลเมตร จึงนำมาสู่การขยายตัวของบ่อนฯ ตามแนวชายแดนในจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย การลงทุนบ่อนฯ ตามแนวชายแดน

ได้เพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยเป็นการร่วมทุนระหว่างนักลงทุนไทย และทุนต่างประเทศ เพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และลูกค้าคนไทย

การตอบคำถามที่ว่าประเทศไทยจะดำรงอยู่ในวิถีประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนได้อย่างไร ท่ามกลางการมีบ่อนฯ เสรีและรายล้อมอยู่ทั่วไป จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาข้อมูลสถานการณ์จริงในพื้นที่ การศึกษาผลกระทบของบ่อนฯ ที่เกิดขึ้นต่อชุมชน มีลักษณะเป็นอย่างไร มากน้อยเพียงใด ผลประโยชน์ที่ได้กระจายไปสู่ชุมชนบริเวณโดยรอบบ่อนฯ หรือไม่ ที่สำคัญชุมชนได้สร้างมาตรการจัดการกับบ่อนฯ อย่างไร ตลอดจนผลดีของของบ่อนฯ จะมากหรือน้อยกว่าผลเสียอย่างไร เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่จะต้องนำมาพิจารณาต่อไป ภาคตะวันออกเฉียงเป็นพื้นที่ที่สามารถศึกษาประสบการณ์ดังกล่าวได้ ซึ่งเหล่านี้จึงเป็นเหตุจูงใจในการศึกษาข้อมูลเพื่อที่จะนำเสนอตัวแบบตัวแบบในการสะท้อนภาพสำคัญ ถ้าหากประเทศจำเป็นที่จะต้องเปิดบ่อนฯ หรือหากซั้งน้ำหนัแล้ว บ่อนฯ มีความจำเป็นต่อการสร้างรายได้มากกว่าผลเสียที่จะเกิดขึ้น ดังนั้นสถานการณ์บริเวณชายแดนภาคตะวันออกเฉียง จึงเป็นพื้นที่สำคัญที่ใช้ในการศึกษาเพื่อฉายภาพผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในระยะต่อไป และเนื่องจากมีการเปิดบ่อนฯ ตามแนวชายแดนไทย – กัมพูชา ใน จ.สระแก้ว จันทบุรี และตราด ดังนี้

1. จ.สระแก้ว มีบ่อนฯ บริเวณ อ.อรัญประเทศ หรือบริเวณตลาดโรงเกลือ จำนวน 16 บ่อน คือ 1) ฮอลิเดย์ ปอยเปต คาสีโน (Holiday Poipet Casino) 2) ฮอลิเดย์ พาเลส คาสีโน แอน รีสอร์ท (Holiday Palace Casino and Resort) 3) แกรนด์ ไดมอนด์ ซิตี้ (Grand Diamond City) 4) ปอยเปต คาสีโน รีสอร์ท (Poipet Casino Resort) 5) ทropicana รีสอร์ท แอน คาสีโน ปอยเปต (Tropicana Resort and Casino Poipet) 6) คราวน์ คาสีโน ปอยเปต (Crown Casino Poipet) 7) ปริ๊นเซท คราวน์ คาสีโน ปอยเปต (Princess Crown Casino Poipet) 8) เก็นติ้ง คราวน์ คาสีโน ปอยเปต (Genting Crown Casino Poipet) 9) สตาร์ เวกัส รีสอร์ท แอน คาสีโน (Star Vegas Resort and Casino) 10) แม็คเบ็ต (Maxbet) 11) ดรีมเวิลด์ (Dream World) 12) เอลเอ แกรน วิกเตอร์ คาสีโน (LA Grand Victor Casino) 13) คาสีโน เก้า เก้า เก้า เก้า (Casino9999) 14) ดีเอ็นเอ สตาร์ คาสีโน (DNA Star Casino) 15) สตาร์ พาราไดส์ คาสีโน (Star Paradise Casino) 16) ซีบีโอ คลับ (CBOClub) ทั้ง 16 บ่อนนี้ตั้งอยู่ ต.ปอยเปต อ.โอโฉว จ.บันเตียเมียนเจย ประเทศกัมพูชา ห่างจากด่านตรวจคนเข้าเมืองคลองลึกไม่มากนัก ซึ่งเมื่อข้ามไปฝั่งปอยเปตแล้วแต่ละบ่อนจะจัดรถยนต์สองแถวรับส่งระหว่างบ่อนตลอดเวลา

2. จ.จันทบุรี มีบ่อนฯ จำนวน 6 แห่ง คือ บริเวณจุดผ่านแดนถาวรช่องผักกาด และตลาดการค้าบ้านแหลม อ.โป่งน้ำร้อน จ.จันทบุรี ได้แก่ 1) ไดมอนด์ คราวน์ คาสีโน (Diamond Crown Casino) 2) ไพลีน ฟลามมิงโก คาสีโน (Pailin Flamingo Casino) 3) เค อา วิกตอร์เรีย คาสีโน (K.R. Victoria Casino) 4) แกรนด์ เจ เอ็ม คาสีโน แอน โฮเทล (Grand J.M Casino and Hotel) และ 5) โกลเด้น วิกตอร์เรีย คาสีโน (Golden Victoria Casino) 6) นาซ่า เวิลด์ คาสีโน (Nasa World Casino) ซึ่งตั้งอยู่บริเวณบ้านผักกาด ส่วนบริเวณบ้านแหลม ได้แก่ ดราก้อน คาสีโน คลับ (Dragon Casino Club) ทั้งหมดตั้งอยู่ จ.ไพลีน ประเทศกัมพูชา

3. จ.ตราด มีบ่อนฯ ที่จุดผ่านแดนถาวรที่บ้านหาดเล็ก อำเภอกลองใหญ่ คือ เกาะกงอินเตอร์เนชั่นแนล รีสอร์ท คลับ ตั้งอยู่บ้านจามเยียม อ.มณฑลสีมา จ.เกาะกง ประเทศกัมพูชา

ท้ายสุดสิ่งสำคัญ คือประเทศที่ต้องการเปิดบ่อนฯ ถูกกฎหมาย จำเป็นอย่างยิ่งต้องชั่งน้ำหนักระหว่างผลดีกับผลเสีย อย่างไรก็ตาม ข้อถกเถียงการเปิดบ่อนฯ ถูกกฎหมายในประเทศไทยยังไม่มีข้อยุติ แต่ประเทศไทยก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงการเปิดประเทศแบบเสรีได้ ผลกระทบดังกล่าวอาจส่งผลบางประการต่อชุมชนชายแดนไทย คำตอบต่อไป คือ ผลกระทบทางสังคมจากบ่อนฯ ชายแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีผลต่อชุมชนในเขตชายแดนไทย – กัมพูชา จ.สระแก้ว จันทบุรี และตราด มีอะไรบ้าง และมีลักษณะอย่างไร แน่นนอนที่สุดว่าการเปิดบ่อนฯ ชายแดนย่อมส่งผลกระทบต่อชุมชนบริเวณใกล้เคียงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ชุมชนบริเวณนั้นจำเป็นต้องสร้างกลไกของชุมชนในการจัดการกระทบทางสังคมจากบ่อนฯ และชุมชนจะมีมาตรการอย่างไร เพื่อจะดำรงอยู่ท่ามกลางบ่อนฯ ได้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาผลกระทบทางสังคมจากบ่อนคาสีโนชายแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีต่อชุมชนในเขตชายแดนไทย-กัมพูชา จ.สระแก้ว จันทบุรี และตราด
2. เพื่อศึกษากลไก และมาตรการเพิ่มศักยภาพของชุมชนในการจัดการผลกระทบจากบ่อนคาสีโนชายแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีต่อชุมชนในเขตชายแดนไทย-กัมพูชา จ.สระแก้ว จันทบุรี และตราด

ทฤษฎีเกี่ยวกับการพนัน : การสำรวจเชิงวิพากษ์

สังคีต พิริยะรังสรรค์ (2546 : 7 – 8) แบ่งองค์ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีการพนัน คือ 1) ทฤษฎีการพนันเกี่ยวกับแนวอนุรักษนิยม: การพนันเป็นปัญหาสังคม และเป็นปัญหาในข้อศีลธรรมอันดีของประชาชน 2) ทฤษฎีการพนันเกี่ยวกับแนวหน้าที่ยนิยม: การพนันเป็นกิจกรรมยามว่างของมนุษย์ที่มีอันจะกินแล้ว 3) ทฤษฎีการพนันเกี่ยวกับแนวการบริหารสังคม: การพนันเชิงพาณิชย์และการพนันคาสิโน รวมถึงขอบเขตของวัฒนธรรมและจิตวิทยาของผู้เล่น การพนันได้รับอิทธิพลจากสังคมและตัวแปรสิ่งแวดล้อมอื่น หรือการพนันมีความเกี่ยวข้องกับลักษณะของโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างไร 4) ทฤษฎีการพนันเกี่ยวกับแนวทางเลือกสาธารณะ: การตัดสินใจทางการเมืองและพลวัตของนโยบายการพนันในแง่มุมมองของความจำเป็นทางเศรษฐศาสตร์ภาครัฐ และสร้างความสมเหตุสมผลต่อแนวโน้มที่รัฐจะมีรายจ่ายเพิ่มมากขึ้น และ 5) ทฤษฎีการพนันเกี่ยวกับแนวอาชญาวิทยาและประวัติศาสตร์กฎหมาย: อาชญากรรมกฎหมาย และความสงบเรียบร้อยของสังคมเป็นประเด็นสาธารณะที่สำคัญ ซึ่งเป็นข้อถกเถียงทางทฤษฎีและการเมืองเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องอาชญากรรมที่รัฐเป็นผู้กำหนดขึ้น การพนันจึงมีความหมายสองนัยคือปัญหาสังคมหรือเป็นผลประโยชน์ของรัฐ

แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบของการพนันที่มีต่อชุมชน

ผลกระทบเชิงบวก การพนันถูกกฎหมายมีการจัดรูปแบบคล้ายคลึงกับการทำธุรกิจ โดยมีลักษณะองค์กรและเป้าหมายทางการค้าเหมือนกับในอุตสาหกรรมอื่น พบว่าการพนันถูกกระตุ้นโดยบริษัทและหน่วยงานรัฐ ฝ่ายที่สนับสนุนให้การพนันเป็นสิ่งที่ถูกต้องตามกฎหมาย กล่าวคือ 1) การเพิ่มรายได้เข้ารัฐ ถ้าการพนันเป็นสิ่งที่ถูกต้องตามกฎหมายแล้ว มีกฎเกณฑ์ ข้อบังคับต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง และรายได้ที่เกิดจากการเล่นการพนันก็จะตกเป็นของรัฐอย่างมีระเบียบแบบแผน ทั้งนี้ยังลดอิทธิพลมืดที่ใช้ช่องทางนี้เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ด้วย (Thompson, 1994) หรือเกิดการจ้างงานของคนท้องถิ่นชายแดน และการผลิตทรัพยากรชายแดนเพื่อตอบสนองการดำเนินงานของบ่อนฯ เช่น วัตถุดิบที่ใช้ทำอาหาร หรือสินค้าชุมชนบางประเภท เป็นต้น 2) การเพิ่มสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของคนทำงาน หรือเป็นกิจกรรมยามว่างของคนท้องถิ่น (Devereux, 1949) จะเห็นได้ว่าผลกระทบนี้จะให้หันหน้าไปทางด้านเศรษฐกิจมากกว่า ถ้ามีการบริหารจัดการที่ดี ยังเกิดการจ้างงานในท้องถิ่น และการใช้/ผลิตทรัพยากรท้องถิ่น

ขณะที่ผลกระทบเชิงลบ การตีความหรือทำความเข้าใจว่าผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจมีน้ำหนักมากกว่าผลกระทบด้านลบด้านศีลธรรม หรือความเชื่อทางศาสนา หรือปัญหาสังคม ทำให้บ่อยๆ เป็นธุรกิจที่ได้รับการสนับสนุนว่าต้องทำให้ถูกกฎหมายและเปิดเผย โดยเฉพาะจุดแข็งในการสร้างรายได้ให้แก่อำนาจในรูปแบบของการเก็บภาษี และการสร้างธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับบ่อยๆ เช่น การจ้างแรงงานในบ่อน หรือการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น เป็นต้น ซึ่งนำไปสู่การสร้างงาน สร้างเงิน และท้ายสุดความเจริญ และผลประโยชน์ บางส่วนก็จะตกอยู่กับชุมชนชายแดนที่บ่อยๆ ตั้งอยู่ อย่างไรก็ตาม ข้อถกเถียงในเชิงทฤษฎีที่ว่า การแลกเปลี่ยนที่แท้จริงจะต้องเกิดจากการผลิต (ของใหม่) และอีกฝ่ายนำเงินหรือสิ่งอื่นมาแลกเปลี่ยน (ค่าขาย) ซึ่งกันและกัน (Win-win) แต่ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในบ่อยๆ พบว่า ไม่ใช่การแลกเปลี่ยนที่แท้จริงแต่เป็นลักษณะอีกฝ่ายหนึ่งได้พนัน และอีกฝ่ายหนึ่งเสียพนัน (Win-lose) จึงเป็นเพียงการเปลี่ยนมือที่ถือเงินจากอีกฝ่ายหนึ่งไปสู่อีกฝ่ายหนึ่งเท่านั้น ดังนั้น จึงไม่ได้มีการแลกเปลี่ยนที่แท้จริง หรือไม่มีการผลิต และการจ้างงานเพื่อการผลิตแต่อย่างใด มีแต่เพียงจ้างแรงงานเพื่อเป็นพนักงานเพื่อให้บริการในบ่อน ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนทางอ้อม (Indirect Exchange) โดยไม่ได้เกิดจากเจ้ามือ และนักพนัน

ในขณะที่ในแง่รายได้ของรายรัฐจากการเก็บภาษี จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการควบคุมให้สามารถเก็บได้เต็มความสามารถ และจะต้องมีมาตรการป้องกันไม่ให้เงินภาษีรั่วไหล หรือมีการคอร์รัปชัน (Corruption) และผลประโยชน์ไม่ไปตกแก่กลุ่มคนใดกลุ่มคนหนึ่งที่ไม่ใช่รัฐ หรือพวกนอกกฎหมาย (สตีธ ธนานิธิโชติ, 2554: 101 – 102)

ขณะที่บ่อยๆ เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ หรือเป็นกิจกรรมยามว่างนั้น บทความนี้ขอเสนอว่า จะต้องแบ่งนักพนันออกเป็นสองประเภทหลัก ๆ กล่าวคือ 1) นักพนันที่มีทุนทรัพย์ไม่มากนัก มักจะมาเล่นพนันเป็นประจำ พวกนี้มีได้มาเล่นเพื่อผ่อนคลายแต่อย่างใด แต่จะมาเล่นพนันเพื่อเป็นอาชีพ (เสริม) เหตุผลเพราะบ่อยๆ มีการจูงใจโดยให้ค่าตอบแทน (เงิน) และไม่เสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ในการเดินทาง ซึ่งบ่อยๆ จะเป็นผู้รับผิดชอบทั้งหมด แต่จะต้องนำเงินเหล่านั้นมาเล่นพนันในบ่อน ถ้านักพนันผู้นั้นเล่นพนันได้ก็สามารถนำไปแลกเปลี่ยนเป็นเงินที่สามารถนำกลับบ้านได้ แต่ถ้าเสียพนันนักพนันจะใช้เงินตนเองเล่นพนันต่อก็ได้ หรือหยุดเล่นก็ได้ และรอเวลากลับ ขณะเดียวกันนักพนันบางส่วนก็หารายได้พิเศษ เช่น การนำหรือการรับขนสินค้าปลอดภาษีออกไปขาย เป็นต้น ในกลุ่มนี้ไม่ค่อยพบปัญหาทางสังคมมากนัก เพราะนักพนันพวกนี้จะเล่นพนันได้เสียกันไม่มากนัก แต่จะอาศัยช่องทางดังกล่าวหารายได้เสริมมากกว่า และ

2) นักพนันที่มีทุนทรัพย์มาก พบว่า บางส่วนก็จะนำครอบครัวมาพักผ่อนจริงแต่ก็มีจำนวนไม่มากนัก เช่น ปล่อยให้เด็ก ๆ เล่นตุ้เกมบ้าง ผู้สูงอายุอาจไปเล่นสล็อตบ้าง เป็นต้น แต่นักพนันบางส่วนก็นำเงินมาเล่นพนันเป็นเงินจำนวนมาก และไม่ได้เล่นพนันเพื่อผ่อนคลาย แต่เป็นการเล่นพนันแบบจริงจัง โดยในการพนันกันแต่ละครั้งได้เสียกันจำนวนมาก แต่สุดท้ายผู้ที่ชนะพนันส่วนใหญ่จะเป็นเจ้ามือหรือบ่อนฯ น้อยครั้งที่นักพนันจะเป็นผู้ชนะพนัน ถึงแม้จะเป็นผู้ชนะพนันและได้เงินจำนวนมาก นักพนันเหล่านี้ก็ได้หยุดเล่นพนันแต่ประการใด ยังมุ่งหน้าเล่นพนันต่อไป สุดท้ายก็จบด้วยการแพ้พนันอยู่ดี อย่างไรก็ตาม กลุ่มหลังนี้มักจะได้รับความสะดวกเรื่องสินเชื่อ (Credit) (ยืมเงินเพื่อเล่นพนันต่อไป) แต่เมื่อเสียพนันมาก ๆ ก็จะต้องจบลงด้วยการจำนำทรัพย์สินที่ติดมากับตัว เช่น รถยนต์ ทองคำ เป็นต้น เพื่อที่จะนำเงินมาแก้ตัว หรือนำเงินมาเล่นพนันเพื่อแก้ตัวใหม่ภายหลัง สุดท้ายพวกเขาก็อาจจะต้องดิ้นรนนำไปสู่ปัญหาสังคม หรือปัญหาอาชญากรรมอื่น ดังนั้นการที่จะเหมารวมว่าบ่อนฯ เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจนั้น อาจจะไม่เป็นจริงโดยทั้งหมดซึ่งจะเป็นแยกการพิจารณาเป็นรายกรณีไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รัตพงษ์ สอนสุภาพ (2555) ได้วิจัยเรื่อง บ่อนพนันตามแนวชายแดน ผลกระทบและแนวทางการจัดการ พบว่า การเปิดบ่อนการพนันอย่างถูกกฎหมาย ภายใต้การควบคุมของรัฐบาล ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อหารายได้ ประเทศเหล่านี้ต่างก็มีมาตรการควบคุมอย่างชัดเจน และมีความรับผิดชอบต่อสังคม ขณะที่ผลกระทบด้านลบต่อสังคมเชื่อว่าเป็นแหล่งฟอกเงิน แหล่งหลบซ่อนของอาชญากรที่หลบหนีการจับกุม ค้ายาเสพติด และการค้าประเวณี ส่วนด้านบวก ทำให้คนไทยจำนวนหนึ่งมีงานทำ และสินค้าเพื่อการอุปโภคบริโภคภายในบ่อนการพนันส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่ผลิตในประเทศไทย และเจ้าของบ่อนการพนันที่เป็นคนไทย นำเงินที่ได้จากธุรกิจการพนันถ่ายเทไปลงทุนในธุรกิจอื่น ซึ่งเป็นธุรกิจที่ถูกกฎหมายตั้งอยู่ในประเทศไทย ทำให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจเกิดขึ้น

ส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวกับผลกระทบทางเศรษฐกิจจากบ่อนคาสิโนชายแดน ของสุรัช บุญพลับ (2545) ได้ศึกษาเรื่อง ความสูญเสียทางเศรษฐกิจของประชาชนจากบ่อนการพนันตามแนวชายแดน: ศึกษาเฉพาะกรณีบ่อนบ้านฝักกาด อ.โป่งน้ำร้อน จ.จันทบุรี พบว่า ผู้เล่นการพนันส่วนใหญ่เป็นชาว จ.จันทบุรี มีฐานะปานกลาง การสูญเสียทางเศรษฐกิจ พบว่า มีค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยในการเล่นพนัน จำนวน 6,638 บาทต่อคน รวมถึงการใช้จ่ายเงินด้านอื่น ๆ ในประเทศกัมพูชา เฉลี่ยคนละเกือบ 360 บาท ไม่มีภาวะหนี้สิน

ผลกระทบทางสังคมมีไม่มากนัก สอดคล้องกับตรีศักดิ์ สุขสภา (2543) เรื่อง ผลกระทบทางเศรษฐกิจจากบ่อนการพนันตามแนวชายแดน: ศึกษาเฉพาะกรณี บ่อนบ้านแหลม อ.โป่งน้ำร้อน จ.จันทบุรี พบว่า ผู้เข้าไปเล่นส่วนใหญ่เป็นชั้นชนกลาง จนถึงระดับล่าง ผลกระทบทางเศรษฐกิจ พบว่ามีค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ยในการเล่นเป็นเงิน 14,927 บาท ต่อคน และไม่มีภาวะหนี้สิน ตรงกันข้ามกับการศึกษาของพรชิตา กฤษฎาพานิช (2545) เรื่อง ผลกระทบจากบ่อนการพนันตามแนวชายแดน: ศึกษาเฉพาะกรณีบ่อนเกาะกง ประเทศกัมพูชา และบ้านหาดเล็ก จ.ตราด พบว่า ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมส่วนใหญ่เป็นด้านลบ คือ การเกิดหนี้สิน ขาดแคลนเงินสำหรับการใช้จ่ายในครอบครัว ก่อให้เกิดภาพพจน์ในแง่ลบแก่ประเทศ ข้อเสนอแนะ ธุรกิจการพนันเป็นธุรกิจจ่ายโอน รายได้ มีฝ่ายหนึ่งได้ และอีกฝ่ายหนึ่งเสีย ไม่ได้เป็นธุรกิจหรืออาชีพในทางสร้างสรรค์ แต่เป็นการมอมเมาประชาชน คุณภาพของคนในระยะยาวจะหมกมุ่นอยู่กับการพนัน ทำให้เสียสุขภาพจิตต่อสมาชิก เป็นสาเหตุของปัญหาอาชญากรรม และยังเป็นแหล่งฟอกเงิน ถ้าจะดำเนินการเปิดบ่อนฯ จะต้องกำหนดมาตรการในการควบคุมปัญหาข้างต้นอย่างเหมาะสมอีกด้วย

บ่อนฯ ชายแดน นอกจากจะสร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจแล้ว ภาครัฐเองก็จะต้องสร้างนโยบายและมาตรการควบคุมเพื่อป้องกันการรั่วไหล การใช้ช่องทางนอกกฎหมายเพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มีครัดได้ การสร้างอิทธิพลและผลประโยชน์ที่ตกกับใดกลุ่มหนึ่ง และที่สำคัญการทุจริตในภาครัฐ ทั้งนี้เพื่อให้รัฐได้รับผลประโยชน์จากการดำเนินการของบ่อนฯ มากที่สุด อีกด้านหนึ่งผลกระทบด้านลบทางด้านสังคมที่อาจเกิดขึ้น ซึ่งภาครัฐจะต้องพิจารณาซึ่งน้ำหนักระหว่างผลได้เสียของผลกระทบทั้งสองดังกล่าว รวมถึงการกำหนดนโยบายหรือมาตรการควบคุมทั้งหลายให้ดำเนินไปได้ อย่างถูกต้อง เปิดเผย และสามารถตอบคำถามต่อสังคมได้ รัฐบาลโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรทำการศึกษาถึงผลกระทบ ผลดีผลเสียของบ่อนฯ อย่างรอบคอบ เพื่อที่จะสามารถกำหนดนโยบายเรื่องบ่อนฯ ได้อย่างชัดเจน และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเชิงบูรณาการ (Integrated Research) ระหว่างเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ กล่าวคือ เชิงคุณภาพในส่วนกลไกของชุมชนในการจัดการผลกระทบเป็นการสัมภาษณ์ชุมชนผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ภาครัฐ และผู้ที่เกี่ยวข้อง จนตกผลึกออกมาเป็นกลไกและแนวนโยบายในการจัดการผลกระทบทางสังคมจาก บ่อนฯ ชายแดน

เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เอกสาร การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์ ลักษณะเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) โดยอาศัยแนวการสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือในรูปแบบต่าง ๆ ประกอบด้วย การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) การสัมภาษณ์แบบประวัติศาสตร์ (Oral History) และการสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) เป็นรูปแบบที่ใช้แนวการวิเคราะห์ชุมชน โดยอาศัยผู้ให้ข้อมูลหลากหลายในชุมชน และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบเพื่อความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยใช้วิธีเก็บข้อมูลก่อนหน้า ทั้งฝ่ายเห็นด้วยไม่เห็นด้วยและฝ่ายที่อยู่ตรงกลาง จากนั้นนำมาวิเคราะห์และคัดแยกเป็นหมวดหมู่แล้วจึงนำไปสัมภาษณ์บุคคล/กลุ่มต่อไป จนกว่าข้อมูลจะตกผลึก

ส่วนเชิงปริมาณเป็นการสำรวจผลกระทบทางสังคมในการเปิดบ่อนฯ ในความคิดเห็นของชุมชนในบริเวณชายแดนไทย – กัมพูชา จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ (1) ชุมชนชายแดน ต.ป่าไร่ อ.อรัญประเทศ จ.สระแก้ว (2) ชุมชนชายแดน อ.โป่งน้ำร้อน จ.จันทบุรี และ (3) ชุมชนชายแดน ต.หาดเล็ก อ.คลองใหญ่ จ.ตราด จำนวนกลุ่มตัวอย่างแต่ละ 400 คน และสุ่มตัวอย่างจากการเก็บประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณชุมชนบริเวณชายแดน ใช้ลักษณะแจกแบบสอบถามตามบ้านเรือน ร้านค้า และสถานที่สำคัญ (Simple Sampling) ใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ของ Likert ที่แบ่งออกเป็น 4 ระดับ เพราะการพนันเป็นเรื่องที่ค่อนข้างมีความอ่อนไหวต่อความรู้สึก (Sensitive Topic) เพื่อป้องกันการปกปิดความคิดเห็นที่แท้จริง ผู้วิจัยจึงตัดข้อเลือกไม่ปานกลางหรือไม่แน่ใจออก เนื่องจากในวัฒนธรรมไทยมักจะเลือกอยู่ตรงกลางเมื่อมีปัญหาขัดแย้งกัน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย สถิติพรรณนาและสถิติอนุมาน คือ (1) การวิเคราะห์สถานภาพส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างจะการใช้การแจกแจงความถี่ (Frequencies) และค่าร้อยละ (Percentage) และ (2) การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบทางสังคมและกลไกของชุมชนในการจัดการผลกระทบทางสังคมจากบ่อนฯ ชายแดนภาคตะวันออกเฉียง-กัมพูชา จะใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการศึกษา

ผลการวิเคราะห์ผลกระทบ และกลไกของชุมชนในการจัดการผลกระทบทางสังคมจากบ่อนคาสิโนชายแดนภาคตะวันออกเฉียง-กัมพูชา ที่มีต่อชุมชนในเขตชายแดนไทย – กัมพูชา ในภาพรวมดังแสดงในตารางที่ 1 นี้

ตารางที่ 1 สรุปผลการวิเคราะห์ผลกระทบและกลไกของชุมชนในการจัดการผลกระทบทางสังคมจากบ่อนคาสีโนชายแดนภาคตะวันออกเฉียง

ประเด็น	ระดับความคิดเห็น		เกณฑ์	ลำดับ
	$\bar{X}$	S.D.		
ชุมชนชายแดน ต.ป่าไร่ อ.อรัญประเทศ จ.สระแก้ว				
ผลกระทบทางสังคมที่เกิดขึ้นจากจากบ่อนคาสีโนชายแดน	2.49	0.184	ไม่เห็นด้วย	2
กลไกของชุมชนในการจัดการผลกระทบทางสังคมจากบ่อนคาสีโนชายแดน	3.01	0.674	เห็นด้วย	1
รวม	2.75	0.429	เห็นด้วย	
ชุมชนชายแดน อ.โป่งน้ำร้อน จ.จันทบุรี				
ผลกระทบทางสังคมที่เกิดขึ้นจากจากบ่อนคาสีโนชายแดน	2.56	.324	เห็นด้วย	2
กลไกของชุมชนในการจัดการผลกระทบทางสังคมจากบ่อนคาสีโนชายแดน	2.87	0.476	เห็นด้วย	1
รวม	2.72	0.335	เห็นด้วย	
ชุมชนชายแดน ต.หาดเล็ก อ.คลองใหญ่ จ.ตราด				
ผลกระทบทางสังคมที่เกิดขึ้นจากจากบ่อนคาสีโนชายแดน	2.59	.205	เห็นด้วย	2
กลไกของชุมชนในการจัดการผลกระทบทางสังคมจากบ่อนคาสีโนชายแดน	2.93	.444	เห็นด้วย	1
รวม	2.76	.286	เห็นด้วย	

1. ชุมชนชายแดน ต.ป่าไร่ อ.อรัญประเทศ จ.สระแก้ว ผลกระทบทางสังคม รายด้านย่อยในประเด็นเห็นด้วย เช่น ปัญหายาเสพติดมากขึ้น การขัดกับหลักศาสนา เป็นต้น ขณะที่ประเด็นไม่เห็นด้วย เช่น การสร้างความบันเทิงให้แก่ประชาชน หรือไม่ทำให้เกิดปัญหาอาชญากรรมตามมามากขึ้น เป็นต้น

การสัมภาษณ์เพิ่มเติม พบว่า บ่อนฯ ทำให้เกิดปัญหายาเสพติดมากขึ้น กล่าวคือ บ่อนฯ บางแห่งมีอิทธิพลหลายประการ เช่น อิทธิพลในมิติด้านกฎหมาย เครือข่ายของกลุ่มข้าราชการที่แน่นหนา พื้นหลังความสัมพันธ์กับกลุ่มอำนาจทางการเมือง เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ อาจมีผลทำให้การตรวจสอบ ตรวจสอบ ไม่สามารถเจาะลึกในพื้นที่ต้องห้ามของบ่อนฯ ได้ หรือเจ้าหน้าที่บางส่วนอาจจะไม่บังคับใช้กฎหมายเท่าที่ควร บ่อนฯ อาจใช้ช่องว่างเป็นแหล่งจำหน่ายยาเสพติด หรือเป็นที่พักยาเสพติดก่อนส่งต่อ หลักฐานที่สำคัญ คือ บริเวณที่ติดกับชายแดน ทหารและตำรวจได้มีการจับกุมขบวนการค้ายาเสพติด และผู้เสพยาเสพติดอยู่เป็นประจำ ขณะที่ความเห็นข้างต้นเป็นเพียงความเห็นเฉพาะบุคคลที่ประกอบขึ้นจากสถานการณ์จริงที่ได้พบเห็นหรือได้ยินมาจากแหล่ง

ข่าวทั่ว ๆ ไป ทำให้ผู้ให้ข้อมูลมีความเชื่อไปในลักษณะอย่างนั้นโดยสุจริตใจของบุคคลนั้น
ทั่วไปที่สามารถเข้าใจสถานการณ์นั้น ๆ ได้ ทั้งนี้ ความคิดเห็นดังกล่าว มิได้แสดง
ความคิดเห็นโดยมีเจตนาให้ร้ายกับใคร หรือกลุ่มใด หรือกลุ่มธุรกิจใดทั้งสิ้น

ขณะที่ในประเด็นที่น่าสนใจต่อมา คือ การขัดกับหลักศาสนา สะท้อนได้ว่า
กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามไม่เห็นด้วย แต่เมื่อผู้วิจัยได้ไปสัมภาษณ์เพิ่มเติมกลุ่ม
ผู้เล่นพนัน พบว่า การที่พวกเขาเข้าไปเล่นการพนันในบ่อนฯ ไม่เกี่ยวกับความเชื่อทาง
ศาสนา ซึ่งความเชื่อทางศาสนาเป็นอีกเรื่องหนึ่ง การที่พวกเขาเล่นพนันการเพื่อเหตุผล
เรื่องเงิน ความร่ำรวย อาชีพเสริม หรือผ่อนคลายเท่านั้น ประเด็นเรื่องศาสนามีได้มี
ส่วนเกี่ยวข้องกับการเล่นพนันแม้แต่น้อย บางครั้งเหตุผลในประเด็นเรื่องความเชื่อทาง
ศาสนานั้น มีส่วนสำคัญในการสร้างบ่อนฯ หรือการมีบ่อนฯ หรือไม่อย่างไรนั้น อาจสรุป
ได้จากความคิดเห็นของคนสองกลุ่ม ที่มีลักษณะความเชื่ออย่างสุดขั้ว (Extreme Case)
กล่าวคือ กลุ่มแรกอาจไม่ใช่กลุ่มผู้เล่นพนัน เชื่อว่าความเชื่อทางศาสนามีส่วนสำคัญที่
ทำให้คนไม่ไปเล่นพนัน เนื่องจากศาสนาสอนให้คนมีความยับยั้งชั่งใจละเอียดในชั่ว
กัลป์ในบาป โดยไม่ให้หันเหไปในทางอบายมุข หรือสิ่งที่ขัดต่อความเชื่อทางศาสนา
ซึ่งการพนันเป็นอบายมุขชนิดหนึ่งตามความเชื่อทางศาสนา เมื่อเป็นอบายมุขที่คอย
มอมเมาประชาชน การให้มีการเล่นพนันก็ถือว่าเป็นสิ่งที่ขัดต่อความเชื่อทางศาสนา
และบ่อนฯ เองก็ยังเป็นสถานที่โคจรอีกด้วย แต่กลุ่มที่สองที่อาจเป็นผู้เล่นพนันเห็นว่า
ประเด็นเรื่องความเชื่อทางศาสนาไม่มีนัยใด ๆ ทางการเล่นเลย เพราะการเล่น คือ
กิจกรรมหนึ่งหรือกิจกรรมปกติทั่วไป และถือเป็นวัฒนธรรมของคนไทยด้วยซ้ำ เชื่อว่า
ไม่ทำร้ายหรือเบียดเบียนใคร เพราะในประเทศไทยเองก็มีบ่อนพนันที่ถูกกฎหมาย
อยู่ทั่วไป เช่น สนามมวย บ่อนชนไก่ บ่อนกัดปลา บ่อนวัวชน เป็นต้น หรือแม้กระทั่ง
คนเล่นหวยก็ไม่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนา ขณะตนเองเมื่อออกจากบ่อนฯ ก็ยัง
ทำกิจกรรมทางศาสนา เช่น ทำบุญ ตักบาตร เป็นต้น

ประเด็นต่อมา คือการสร้างความบันเทิงให้แก่ประชาชนหรือไม่ อย่างไร กลุ่ม
ตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามไม่เห็นด้วย เพราะต่างมองว่าบ่อนฯ มีไว้เฉพาะก็เพื่อ
เล่นพนัน และอันที่จริงผู้เล่นพนันมีแต่พวกที่มีความเครียดสูง โดยสังเกตการณ์จาก
พฤติกรรมการสูบบุหรี่ หรือการไม่กินข้าวกินปลา ล้วนแต่ไฟในมือ ทำให้เห็นว่าบ่อนฯ
ชายแดน มิได้เป็นแหล่งสร้างความบันเทิงแม้แต่น้อย ตรงกันข้ามกับความเห็นของ
กลุ่มคนที่มีฐานะ สะท้อนว่า การที่พวกเขาได้เข้าไปกินอาหารดี ๆ ซื่อสินค้าแบรนด์เนม
หรือไปพักผ่อนก็ถือว่าเป็นความสุขแบบหนึ่ง เพราะบริเวณที่ติดต่อกับชายแดน ยังไม่มี

ห้างสรรพสินค้า หรือสิ่งอำนวยความสะดวก แต่ฝั่งประเทศกัมพูชา มีความเจริญกว่า ฝั่งประเทศไทยมาก ทั้งในแง่มิติทางเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว และการบริการ ดังนั้นการที่พวกเขาข้ามไปฝั่งกัมพูชา โดยไม่ได้มุ่งเน้นเรื่องการเล่นพนัน แต่ข้ามไปก็เพื่อไป ผ่อนคลาย บ่อนๆ จึงเป็นสถานที่หนึ่งที่สร้างความบันเทิงทางอ้อมให้แก่พวกเขาได้

ประเด็นสุดท้ายที่น่าสนใจ คือ ประเด็นเรื่องบ่อนๆ ชายแดน สามารถลดปัญหา การเล่นเกมพนันที่ผิดกฎหมายในประเทศได้หรือไม่ กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม เห็นด้วย เหตุผลเพราะการนำสิ่งที่อยู่ใต้ดินมาสู่บนดินให้ถูกต้องตามกฎหมายเป็นเรื่องที่ดี การเล่นเกมพนันในประเทศไทยเป็นเรื่องที่ผิดกฎหมาย และคนไทยเล่นพนัน ลักษณะใต้ดิน (ผิดกฎหมาย) เมื่อถูกจับกุมพวกเขาก็จะแสวงหาที่เล่นพนันใหม่ ๆ ที่ถูกต้องตามกฎหมาย คนไทยจึงข้ามไปเล่นพนันฝั่งประเทศกัมพูชา และต้องยอมรับความจริงว่าคนไทยจำนวนหนึ่งชอบเล่นพนัน ซึ่งอาจเป็นอาชีพหนึ่ง “นักพนัน” โดยมีคนไทยจำนวนมากเท่าใด และมีจำนวนเงินตราเท่าใดที่สูญเสียให้กับประเทศกัมพูชา ถ้าประเทศไทยเปิดบ่อนๆ ถูกต้องตามกฎหมาย ก็สามารถอาจจะอุดช่องว่างเหล่านี้ได้ อย่างไรก็ตาม ประเทศกัมพูชาถึงแม้จะมีบ่อนๆ ถูกต้องตามกฎหมาย และกฎหมายของประเทศก็จำกัดประชาชนบางกลุ่มไม่ให้เข้าไปเล่นพนันในบ่อนๆ ประกอบกับรายได้ของประชาชนกัมพูชายังมีจำนวนน้อยมาก ทำให้ประชาชนกัมพูชาส่วนใหญ่ไม่เข้าไปเล่นพนันในบ่อนๆ อาจพอมีอยู่บ้างแต่เป็นพวกที่มีฐานะดีพอสมควร แต่การเล่นพนันของคนกัมพูชา ก็ยังสามารถพบเห็นได้โดยทั่วไปตามตรอกซอกซอยต่าง ๆ ดังนั้นการมีบ่อนๆ ถูกต้องตามกฎหมายในประเทศ และคนสามารถเข้าไปเล่นพนันได้อย่างเสรี ก็ไม่ได้เป็นหลักประกันว่าการพนันที่อยู่นอกบ่อนๆ ถูกต้องตามกฎหมายจะหมดไป

2. ชุมชนชายแดน อ.โป่งน้ำร้อน จ.จันทบุรี ผลกระทบทางสังคมรายด้านย่อย ในประเด็นเห็นด้วย เช่น บ่อนๆ ชายแดนก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในครอบครัว ตามมา การมอมเมาประชาชนจนลุ่มหลงไม่ไปประกอบอาชีพตามปกติ เกิดปัญหา ยาเสพติดมากขึ้น และการขัดกับหลักศาสนา เป็นต้น ขณะที่ประเด็นไม่เห็นด้วย เช่น ปัญหาบ่อนๆ เป็นการซ้ำเติมให้ปัญหาดังกล่าวเลวลงอีก ไม่ทำให้ศีลธรรมของประชาชนเสื่อมลงมากนัก ไม่ทำให้ชื่อเสียงของประเทศเสื่อมเสีย ไม่ให้เกิดปัญหาช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนเพิ่มขึ้น การสร้างความบันเทิงให้แก่ประชาชน และการเล่นเกมพนันในบ่อนๆ ชายแดนทำให้ครอบครัวผู้เล่นมีความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจดีขึ้น เป็นต้น

จากการสัมภาษณ์เพิ่มเติม พบว่า อันที่จริงแล้วการเล่นพนันของคนไทยก็อาจ ถือเป็นกิจกรรมหนึ่งตามปกติที่เมื่อมีปรากฏการณ์ หรือสถานการณ์แปลก ๆ ก็จะมี

การเล่นพนันขึ้นต่อกัน เพื่อแลกเปลี่ยนผลประโยชน์เล็กน้อย ไม่ได้หวังร่ำรวย หรือ ยึดเป็นอาชีพอย่างในปัจจุบัน จนกลายมาเป็นนิสัยหรือวัฒนธรรมของคนไทยที่ชอบ เล่นพนัน ซึ่งความเข้มข้นของการเล่นพนันสมัยโบราณ หรือการเล่นพนันแบบดั้งเดิม อาจเป็นเพียงกิจกรรมหนึ่ง หรือรูปแบบวิถีชีวิตยามว่างของคนไทย เช่น การเล่นพนัน ตามงานประเพณีต่าง ๆ บั้งไฟ งานศพ ทำนายดินฟ้าอากาศ เป็นต้น แสดงให้เห็นว่า การเล่นพนันดั้งเดิม อาจเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงการละเล่นเพื่อความบันเทิง โดยไม่มี วัตถุประสงค์ที่จะเอาชนะคะคาน หรือมีระดับความเข้มข้นเท่ากับการเล่นพนันในบ่อนฯ ซึ่งการเล่นพนันแบบนี้มีลักษณะได้เสีย หรือจำนวนเงินที่ใช้พนันไม่มากนัก เน้นการ พุดคุยในวงพนัน แก้ววง บางคนเล่นพนันได้ขอลีกก่อนก็ได้ หรือบางคนเล่นพนันไป เรื่อย ๆ จนในวงพนันค่อย ๆ ลดจำนวน และเลิกไปในที่สุด ดังนั้นผลกระทบเชิงลบ ในลักษณะของการได้เสียจึงมีไม่มากนัก ในขณะที่ลักษณะหรือรูปแบบของการ เล่นพนันไม่เหมือนการเล่นพนันอย่างในปัจจุบันที่มีลักษณะและรูปแบบวิธีการเล่น พนันต่างออกไปมาก การพนันถูกทำให้เป็นสินค้าบริการประเภทหนึ่งที่ใคร ๆ ก็สามารถ เข้าไปสัมผัสหรือเข้าไปเล่นพนันในบ่อนฯ ได้อย่างเสรี ปัจจัยเกี่ยวกับการสร้างอาคาร การบริการที่พัก อาหาร รถยนต์รับส่ง ปัจจัยเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่แปลกแยก หรือ แปลกใหม่ไปจากชีวิตประจำวันของประชาชนบริเวณชายแดน ทำให้ประชาชนต่าง มีความตื่นต้น เพราะเห็นว่าเป็นของใหม่ก็ได้ข้ามฝั่งเข้าไปเล่นพนันในบ่อนฯ ประกอบ กับการวางกลยุทธ์การตลาดเชิงรุก การโฆษณาประชาสัมพันธ์ที่แนบเนียน และการ ส่งเสริมการขายในลักษณะของการแจกขีตตาย ให้ไปเล่นโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายของ ผู้เจ้าของบ่อนฯ ชายแดน กลยุทธ์นี้จึงยิ่งเป็นสิ่งที่เร่งเร้าดึงดูดให้ประชาชนบริเวณนี้ ข้ามไปเล่นพนันอย่างคึกคัก และอย่างกว้างขวาง มีทั้งข้ามไปเล่นพนันกันเอง ขับขี่ จักรยานยนต์ หรือรวมกันไปแบบคณะ

ภายหลังจากการข้ามไปเล่นพนันในบ่อนฯ ชายแดนอย่างเข้มข้นไม่นานนัก ประชาชนบริเวณนี้เริ่มรู้ว่า “การเล่นพนันยิ่งเล่นพนันยิ่งเสีย และเสียพนันมากกว่าได้” ยังไม่พบว่าตนเอง รวมถึงเพื่อนบ้านร่ำรวยจากการเล่นพนัน ตรงกันข้าม บางคนสูญเสีย ทรัพย์สินครัว ที่ดิน บ้าน หรือสวนผลไม้ บางคนสิ้นเนื้อประดาตัว บทเรียนเหล่านี้ เป็นที่กล่าวขวัญไปทั่วชุมชน กล่าวคือ “คนที่เล่นพนันไม่มีใครร่ำรวยสักคน” โดย มองมุมกลับกันความร่ำรวยที่แท้จริง ก็คือการทำพวกเขากลับคืนสู่อาชีพเดิมก่อนไป เล่นพนัน คือการทำเกษตรกรรมเป็นการหารายได้ที่ถูกต้อง ปัจจุบันประชาชนบริเวณนี้ จึงยุติการเล่นพนันในบ่อนฯ ชายแดน แต่ก็อาจพอหลงเหลืออยู่บ้างแต่น้อยมาก ดังนั้น

สัดส่วนของจำนวนผู้เล่นพนันในบ่อนฯ ชายแดนส่วนใหญ่ยังเป็นคนไทย ผสมกับพวกที่มาเล่นพนันหน้าใหม่ซึ่งก็ยังเป็นคนไทย

จะเห็นได้ว่าข้อดีด้านหนึ่งของการเป็นชุมชนชนบท หรือชุมชนชายขอบขนาดเล็ก ซึ่งการไปมาหาสู่กันยังเป็นเรื่องง่าย พื้นที่สาธารณะในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ยังพอมิมากพอสมควร การรับรู้ข่าวสารยังมีลักษณะที่ใกล้ชิด หรือลักษณะบอกกันปากต่อปาก ดังนั้นภายใต้บริบทความเป็นชุมชนนี้เอง ทำให้ประชาชนแห่งนี้ได้เรียนรู้ร่วมกันถึงผลกระทบเชิงลบอันมหาศาลของการเข้าไปเล่นพนัน อย่างไรก็ตาม เมื่อถามถึงผลประโยชน์ที่ชุมชนแห่งนี้ได้รับว่ามีอย่างไร หรืออย่างน้อยเพียงใดบ้าง ซึ่งผลประโยชน์ที่ชุมชนได้รับการตั้งบ่อนฯ เช่น การจ้างงานคนไทยเข้าทำงานภายในบ่อน แต่ก็ยังมีลักษณะจำกัดประเภทของการทำงาน อาทิ คนไทยจะทำเพียงงานบริการทั่วไปเท่านั้น ส่วนงานที่เกี่ยวกับพนันนั้นทางบ่อนฯ จะจ้างคนกัมพูชา เพราะเป็นความเชื่อของเจ้าของบ่อนที่ว่าคนไทยอาจมีการสมยอมระหว่างผู้แจกไพ่กับนักพนัน ซึ่งทำให้บ่อนเสียหาย จะเห็นได้ว่ามีการจ้างแรงงานไทยในบ่อนก็ไม่ได้มีการจ้างงานแบบเข้มข้น ผลประโยชน์ในส่วนค่าจ้างนี้แรงงานไทยจึงไม่ได้รับมากนัก ขณะที่บ่อนยังมีการบริจาคเงินสร้างวัดหรือสาธารณะกุศล และการใช้ผลผลิตทางการเกษตรจากชุมชน ซึ่งสองอย่างหลังบ่อนฯ จะให้ผลประโยชน์เพียงช่วงแรกที่เริ่มก่อตั้งบ่อนเท่านั้น ดังคำให้สัมภาษณ์ “ผลประโยชน์ข้ามหัวชุมชนหมด” หมายความว่านักท่องเที่ยวหรือนักพนันใช้พื้นที่ของชุมชนเป็นเพียงทางผ่านไปสู่อบ่อนฯ แต่ชุมชนไม่ได้ประโยชน์โดยตรงจากการตั้งบ่อนฯ ดังนั้นถ้าหากมีการตั้งบ่อนฯ ในประเทศจริง ควรมีการติดต่อเชื่อมโยงกันระหว่างบ่อนฯ และชุมชนเพื่อให้ได้มีการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กันด้วย

ส่วนผลกระทบของบ่อนฯ ที่มีต่อปัญหาการหย่าร้างนั้น ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่า ยังไม่ทราบแน่ชัด อาจจะมีไม่มากนัก แต่มีหลาย ๆ ครอบครัวที่มีปัญหาภายใน เพราะการเล่นพนันแบบเข้มข้นตลอดเวลาต่อเนื่อง ทำให้ครอบครัวต้องปรับวิถีชีวิตในรูปแบบใหม่ จากที่เคยช่วยกันทำมาหากิน และหารายได้ เช่น ประกอบอาชีพรับจ้างเกษตรกรรมสวนผลไม้ หรือการค้าขายรายย่อย เป็นต้น แต่เมื่อใดก็ตามที่สามี หรือภรรยา หรือทั้งสองคนได้ผันตัวเข้าสู่สุวงโคจรของบ่อนฯ นั้น จะหมายถึงว่าการทำมาหากิน หรือการหารายได้จุนเจือครอบครัว จะเหลือเพียงคนเดียว หรือไม่เหลือใครเลย ปัญหาเหล่านี้นำไปสู่ความขัดแย้งในครอบครัว หรือหากรุนแรงมากขึ้นอาจถึงขั้นหย่าร้างได้

ขณะที่ประเด็นบ่อนฯ ชายแดนเป็นการขัดกับหลักศาสนา กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วย แต่เมื่อผู้วิจัยได้สัมภาษณ์นักเล่นพนันผู้หนึ่ง พบว่า ยังมีลักษณะ

ไม่แน่นอนหรือไม่ชัดเจน เพราะนักเล่นพนันจะมีเหตุผลส่วนตัวที่ว่า การเล่นพนันของเขาไม่เกี่ยวข้องกับศาสนา ดังนั้นการเล่นพนันจึงไม่ทำให้ศาสนาเสื่อม ซึ่งข้อมูลนี้จะสอดคล้องกับนักเล่นพนันฝั่ง จ.สระแก้ว ส่วนประเด็น คือประเด็นที่เกี่ยวข้องกับศีลธรรมอันดี อาชญากรรม หรือแหล่งมั่วสุมของอิทธิพลมืด พบว่า บ่อนฯ จัดโรงแรมที่พักเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักพนันที่ไม่ต้องการเดินทางกลับภายในวันเดียว ซึ่งการจัดที่พักดังกล่าว ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเห็นว่าอาจแอบแฝงซ่อนเร้นด้วยการค้าประเวณี เพราะทางโรงแรมมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ รองรับนักพนัน เช่น การร้องเพลงคาราโอเกะ ที่มีลักษณะจัดให้สาววัยรุ่นนคอยให้บริการประจำโต๊ะ หรือนวดแผนโบราณ โดยมีการบริการถึงห้องพัก เป็นต้น

แต่ประเด็นเกี่ยวกับการค้าประเวณีก็ยังไม่มีความชัดเจนนัก เพราะจุดประสงค์ของนักพนันก็จะมาเล่นพนันเพียงอย่างเดียว ขณะที่ประเด็นอาชญากรรม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เห็นว่าภายในบ่อนฯ จะมีทีมงานที่คอยรักษาความปลอดภัยอยู่แล้ว เช่น พนักงานรักษาความปลอดภัย พนักงานประจำกล้องวงจรปิด เป็นต้น เพราะการรักษาความปลอดภัยเป็นจุดขายสำคัญ เมื่อนักพนันนำเงินจำนวนมากมาเล่นพนัน พวกเขาต้องการความปลอดภัยในทรัพย์สิน ดังนั้นผู้ประกอบการบ่อนฯ จึงให้ความสำคัญเป็นพิเศษ ปัญหาอาชญากรรมในบ่อนฯ จึงไม่มี แต่หลังจากออกมาจากบ่อนฯ ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง

3. ชุมชนชายแดน ต.หาดเล็ก อ.คลองใหญ่ จ.ตราด ผลกระทบทางสังคมรายด้านย่อยในประเด็นเห็นด้วย เช่น ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในครอบครัวตามมา การส่งเสริมให้ประชาชนหันไปประกอบอาชีพในทางไม่สุจริตเพิ่มมากขึ้น การขัดกับหลักศาสนา สามารถลดปัญหาการเล่นการพนันที่ผิดกฎหมายในประเทศได้ และการสนับสนุนให้ประชาชนใช้เวลาว่างไปในทางที่ผิด ขณะที่ประเด็นไม่เห็นด้วย เช่น ไม่ทำให้ศีลธรรมของประชาชนเสื่อมลงมากนัก ไม่ส่งผลให้เกิดปัญหาข้าราชการหนีเล่นการพนัน และทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจได้ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดปราบปรามโจรผู้ร้ายได้มากขึ้น ไม่ทำให้เกิดปัญหาอาชญากรรมตามมามากขึ้น และทำให้ครอบครัวผู้เล่นมีความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจดีขึ้น เป็นต้น

การสัมภาษณ์เพิ่มเติม พบว่า รูปแบบลักษณะของการเล่นพนันจะมีลักษณะเช่นเดียวกับการไปเล่นพนันของชุมชนชายแดน อ.โป่งน้ำร้อน จ.จันทบุรี กล่าวคือ ประชาชนบริเวณชุมชนชายแดน ต.หาดเล็ก จะข้ามไปเล่นการพนันในบ่อนฯ ณ โรงแรมเกะกง อินเทอร์เน็ตเซ็นแนล รีสอร์ทคลับ อย่างกว้างขวางในช่วงแรกที่มีการเปิดบ่อนฯ ใหม่ ๆ หลังจากนั้นความนิยมเล่นพนันก็จะเริ่มลดลง

4. กลไก และมาตรการเพิ่มศักยภาพของชุมชนในการจัดการผลกระทบจากจาก บ่อน้ำ ชายแดนภาคตะวันออกที่มีต่อชุมชนในเขตชายแดนไทย – กัมพูชา จ.สระแก้ว จันทบุรี และตราด

กลไก และมาตรการฯ ของทั้งสามชุมชนดังกล่าว มีความเห็นสอดคล้องกัน กล่าวคือ การสัมภาษณ์เพิ่มเติม พบว่า เมื่อบ่อน้ำ ชายแดนเปิดให้บริการใหม่ ๆ ประชาชน บริเวณชายแดนประเทศไทย – กัมพูชา จ.สระแก้ว ก็ได้เข้าไปเล่นการพนันที่บ่อน้ำ แต่ก็ไปเล่นพนันได้ไม่นาน เพราะการเล่นพนันส่วนใหญ่มีแต่เสีย นาน ๆ ครั้งจึงจะได้กลับคืน แต่ก็ไม่คุ้มกับการลงทุนเนื่องจาก บางคนต้องขายที่ดิน หรือบ้าน เพื่อใช้หนี้พนัน บางคนครอบครัวล้มละลายสามีหย่าร้างกับภรรยา บ้านแตกสาแหรกขาด ระยะเวลาที่ประชาชนบริเวณนี้ไม่ได้เข้าไปเล่นพนันอีก คงเหลือเฉพาะคนที่มีฐานะดีเท่านั้น

ขณะที่ประเด็นเรื่องกลไกของชุมชนในการจัดการผลกระทบทางสังคมเกี่ยวกับ ประเด็นการแสดงตัวอย่างของชุมชนที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับบ่อน้ำ กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วย และมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด เหตุผลเพราะการนำบทเรียนของผู้ที่เล่นพนันที่เป็นรูปธรรมเชิงประจักษ์มายืนยันข้อเท็จจริงเพื่อให้เห็นภาพผลกระทบที่จะตามมา เช่น เล่นพนันมีผลกระทบต่อตนเองอย่างไร ต่อครอบครัวอย่างไร ต่อหน้าที่การทำงานอย่างไร เป็นต้น หรือเล่นพนันแล้วมีการสูญเสียอะไรไปบ้าง (ที่ดิน หรือบ้าน) ปัจจุบันเหล่านี้ อาจมีอิทธิพลทำให้คนที่คิดจะเล่นพนันมีความตระหนักรู้ถึงผลกระทบที่จะตามมา ถ้าถือเพียงคำเตือนเพียงอย่างเดียวโดยไม่มีตัวอย่าง หรือไม่มีการถอดบทเรียนที่เป็นรูปธรรมแล้ว อาจไม่มีผลทำให้คนที่คิดจะเล่นพนันเกรงกลัว หรือไม่สามารถแยกแยะว่าอย่างไรดีหรืออย่างไรไม่ดี

ประเด็นต่อมา คือบทบาทของสถานศึกษา และบทบาทของผู้นำชุมชนในการชี้แนะประเด็นนี้ กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วย เพราะนิสัยการเล่นพนันของคนไทย ต้องยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ติดอยู่กับคนไทยตั้งแต่สมัยโบราณ ดังนั้นถ้าเชื่อว่าการเล่นพนันเป็นปัญหา คงต้องปลูกฝังว่าการพนันเป็นสิ่งไม่ดี และต้องปลูกฝังเรื่องนี้ตั้งแต่วัยเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทในสถานศึกษา เพราะนักเรียนเชื่อคำสอนของครูอาจารย์ เมื่อเติบโตขึ้นมา ก็จะเป็นผู้ใหญ่ที่สามารถแยกแยะได้ว่าการเล่นพนันเป็นสิ่งดีหรือไม่ เมื่อเข้าสู่วงจรของการเล่นพนันจะมีผลกระทบต่อตนเอง และครอบครัวอย่างไร ขณะที่กลไกอีกรูปแบบ คือบทบาทของผู้นำชุมชนที่คอยเป็นผู้ประสานงาน และชี้แนะแนวทางในการปฏิบัติตนให้แก่สมาชิกในชุมชนได้เรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ฉุกเฉิน หรือภัยที่กำลังจะเข้ามาใกล้ตัว ซึ่งบทบาทในเรื่องนี้

จะขึ้นอยู่กับผู้นำชุมชน ทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ เนื่องจากว่าผู้นำเหล่านี้ เป็นบุคคลที่มีบารมี (Charisma) หรือมีอิทธิพลพอจะต้องพูดแล้วให้สมาชิกในชุมชน เชื่อถือได้ หากผู้นำชุมชนได้เป็นตัวอย่างหรือชี้แนะแนวปฏิบัติที่ดีให้กับสมาชิกใน ชุมชนแล้ว กลไกในส่วนนี้ก็จะน่าจะเป็นวิธีการหนึ่งที่จะสามารถจัดการกับผลกระทบ เกี่ยวกับการพนันได้ระดับหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม ยังมีกลไกในการจัดการกับผลกระทบที่สำคัญ กล่าวคือ กลไก การสร้างเครือข่าย และกลไกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน เพราะการที่ชุมชน ที่มีลักษณะพื้นที่ใกล้เคียงกัน มักจะประสบปัญหา หรือมีความต้องการที่คล้าย ๆ กัน เมื่อชุมชนใดได้ประสบปัญหา และได้มีการจัดการกับปัญหาได้ก่อน ก็จะมีประสบการณ์ ระดับหนึ่งในการจัดการปัญหา เมื่อชุมชนเหล่านั้น ได้ผูกสัมพันธ์ หรือมีการสร้าง เครือข่าย จะทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ดูงาน หรือแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างกัน ทั้งยัง จะเป็นวัคซีนป้องกันมิให้ชุมชนเข้าไปมีปัญหาเหมือนกับกับชุมชนอื่น

การสัมภาษณ์มาตรการเพิ่มศักยภาพของชุมชนในการจัดการผลกระทบทาง สังคมจากบ่อนฯ ชายแดนภาคตะวันออกเฉียง-กัมพูชาที่มีต่อชุมชนในเขตชายแดนไทย - กัมพูชา นี้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญของชุมชนทั้ง 3 แห่ง ได้เสนอมาตรการเพิ่มศักยภาพฯ ค่อนข้าง คล้ายคลึงกัน พอจะสรุปมาตรการเพิ่มศักยภาพฯ คือ 1) มาตรการด้านกฎหมาย คือ (1) การกำหนดกฎหมาย หรือกฎเกณฑ์ ให้เข้มงวดมากขึ้นสำหรับใช้บังคับแก่ประชาชน คนไทยที่เข้าไปเล่นพนันในบ่อนฯ (2) การบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง เช่น การ ตรวจค้น การเข้าเมือง การนำพาสิ่งของผิดกฎหมายเพื่อตัดวงจรของบ่อนฯ เป็นต้น (3) การตรวจค้นยานพาหนะทุกชนิดที่เข้าออก เพราะยานพาหนะของบ่อนฯ มักจะได้สิทธิ ีธี เข้า - ออกระหว่างด่าน 2) มาตรการด้านเศรษฐกิจ คือ (1) การส่งเสริมอาชีพให้กับ ประชาชนในท้องถิ่นได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เพื่อประกอบอาชีพหารายได้สุจริต และ (2) การร่วมกลุ่มอาชีพในท้องถิ่นเพื่อพัฒนามูลค่า และคุณภาพของสินค้า ลดเวลาที่จะใช้ในทางไร้ค่า และ 3) มาตรการด้านสังคม คือ (1) บทบาทของสถาน ศึกษา การอบรมเลี้ยงดูตั้งแต่วัยเด็กในครอบครัว ปรึกษาปัญหาซึ่งกันและกัน จะส่งผล ให้คนในสังคมดีขึ้นไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข (2) การให้ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบจาก การเล่นพนันทั้งในด้านผลกระทบเชิงบวก และลบ และ (3) การสร้างเครือข่ายจาก ทุกภาคส่วน ตลอดจนการสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชนที่มีพื้นที่ใกล้เคียงกันร่วมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน รวมถึงการแสดงตัวอย่างชุมชนที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับ บ่อนฯ รวมถึงชุมชนเหล่านั้นได้ยุติการเล่นพนันอย่างไร (4) การบูรณาการโดยใช้

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่มีพื้นที่รับผิดชอบเป็นเจ้าภาพในการช่วยเหลือ ประชาสัมพันธ์ ชี้แนะ หรือให้ความรู้ (5) สร้างกิจกรรมที่สร้างสรรค์ร่วมกันในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

สรุปผลการศึกษา

ผลกระทบทางสังคมที่เกิดขึ้นจากบ่อน้ำ ชายแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีต่อชุมชนในเขตชายแดนไทย – กัมพูชา ของชุมชนชายแดน ต.ป่าไร่ อ.อรัญประเทศ จ.สระแก้ว ในภาพรวมอยู่ในระดับไม่เห็นด้วย ส่วนชุมชนชายแดน อ.โป่งน้ำร้อน จ.จันทบุรี และชุมชนชายแดน ต.หาดเล็ก อ.คลองใหญ่ จ.ตราด ในภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย กล่าวคือ บ่อน้ำ ชายแดนก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในครอบครัวตามมา การมอมเมาประชาชนจนลุ่มหลงไม่ไปประกอบอาชีพตามปกติ เกิดปัญหายาเสพติดมากขึ้น การขัดกับหลักศาสนา ช่องทางให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชันในวงราชการมากขึ้น การสนับสนุนให้ประชาชนใช้เวลาว่างไปในทางที่ผิด การยั่วยุให้เด็ก และเยาวชนประพฤติตนไปในทางที่เสื่อมเสียขึ้น การส่งเสริมให้ประชาชนหันไปประกอบอาชีพในทางไม่สุจริตเพิ่มมากขึ้น ทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจได้ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดปราบปรามโจรผู้ร้ายได้มากขึ้น และบ่อน้ำ ชายแดน สามารถลดปัญหาการเล่นการพนันที่ผิดกฎหมายในประเทศได้

ขณะที่กลไกของชุมชนในการจัดการผลกระทบทางสังคมจากบ่อน้ำ ชายแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีต่อชุมชนในเขตชายแดนไทย – กัมพูชา ของชุมชนชายแดน ต.ป่าไร่ อ.อรัญประเทศ จ.สระแก้ว ชุมชนชายแดน อ.โป่งน้ำร้อน จ.จันทบุรี และชุมชนชายแดน ต.หาดเล็ก อ.คลองใหญ่ จ.ตราด อยู่ในระดับเห็นด้วย ซึ่งทั้งสามพื้นที่ที่มีความเห็นสอดคล้องกัน กล่าวคือ การแสดงตัวอย่างของชุมชนที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับบ่อน้ำ บทบาทของสถานศึกษา บทบาทของผู้นำชุมชน การสร้างเครือข่าย บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน การใช้มาตรการทางกฎหมาย และการใช้ความเชื่อทางศาสนา ขณะที่มาตรการเพิ่มศักยภาพในการจัดการผลกระทบ คือ 1) มาตรการด้านกฎหมาย 2) มาตรการด้านเศรษฐกิจ และ 3) มาตรการด้านสังคม

การอภิปรายผล

ผลกระทบทางสังคมจากบ่อน้ำชายแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีต่อชุมชนในเขตชายแดนไทย-กัมพูชา จ.สระแก้ว จันทบุรี และตราด กับองค์ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีการพนัน โดยได้แบ่งจำแนกทฤษฎีเอาไว้หลากหลายมุมมอง ดังนี้

1. ความเชื่อทางศาสนานั้น มีส่วนสำคัญในการสร้างบ่อนฯ หรือการมีบ่อนฯ หรือไม่อย่างนั้น อาจสรุปได้จากความคิดเห็นของคนสองกลุ่มที่มีลักษณะความเชื่ออย่างสุดขั้ว กล่าวคือ กลุ่มแรกอาจไม่ใช่กลุ่มผู้เล่นพนันเชื่อว่าความเชื่อทางศาสนามีส่วนสำคัญที่ทำให้คนไม่ไปเล่นพนัน เนื่องจากศาสนาสอนให้คนมีความยับยั้งชั่งใจ ละอายในชั่วกัลวโนบาป โดยไม่ให้หันเหไปในทางอบายมุข หรือสิ่งที่ขัดต่อความเชื่อทางศาสนา ซึ่งการพนันเป็นอบายมุขชนิดหนึ่งตามความเชื่อทางศาสนา เมื่อเป็นอบายมุขที่คอยมอมเมาประชาชน การให้มีการเล่นพนันก็ถือว่าเป็นสิ่งที่ขัดต่อความเชื่อทางศาสนา และบ่อนฯ ก็ยังเป็นสถานที่ที่โคจรอีกด้วย แต่กลุ่มที่สองที่อาจเป็นผู้เล่นพนันเห็นว่า ประเด็นเรื่องความเชื่อทางศาสนาไม่มีนัยใด ๆ ทางการเล่นเลย เพราะการเล่น คือ กิจกรรมหนึ่งหรือกิจกรรมปกติทั่วไป และถือเป็นวัฒนธรรมของคนไทยด้วยซ้ำ เชื่อว่าไม่ทำร้ายหรือเบียดเบียนใคร เพราะในประเทศไทยเองก็มีบ่อนพนันที่ถูกกฎหมายอยู่ทั่วไป เช่น สนามมวย บ่อนชนไก่ บ่อนกัดปลา บ่อนวัวชน เป็นต้น หรือแม้กระทั่งคนเล่นหวยก็ไม่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนา ขณะตนเองเมื่อออกจากบ่อนฯ ก็ยังทำกิจกรรมทางศาสนา เช่น ทำบุญ ตักบาตร เป็นต้น และรวมถึงปัญหาสังคมด้านอื่น ๆ ด้วย เช่น ครอบครัวยาเสพติด การคอร์รัปชัน การค้าประเวณี เป็นต้น แต่ข้อค้นพบอย่างหลังก็ยังไม่ชัดเจน เพราะจุดประสงค์ของนักพนันก็เพื่อเล่นพนัน ไม่ได้มุ่งเน้นกิจกรรมอื่นที่นอกเหนือจากการเล่นพนัน ซึ่งยังไม่สอดคล้องกับทฤษฎีการพนันเกี่ยวกับแนวอนุรักษนิยม การพนันเป็นปัญหาสังคม โดยกลุ่มนี้มองว่าการพนันเป็นปัญหาในข้อศีลธรรมอันดีของประชาชน

2. นักพนันส่วนใหญ่มิได้เป็นผู้มีอันจะกิน หรือผู้ร่ำรวย ส่วนใหญ่เป็นคนชนชั้นกลางถึงชนชั้นล่าง และที่สำคัญคนพวกนี้ยังต้องใช้เวลาจำนวนมากในการหารายได้มาจุนเจือตนเอง และครอบครัว ตรงกันข้าม กลับใช้เวลาที่จะต้องหารายได้ดังกล่าวไปเล่นพนันในบ่อนฯ ประเด็นต่อมาที่สำคัญ คนพวกนี้ยังไม่ได้โยนหากิจกรรมเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดใด ๆ ตรงกันข้าม คนพวกนี้เต็มไปด้วยความตึงเครียด เพราะหวังเพียงแต่ชนะพนัน ความร่ำรวย และเงินตรา เมื่อตนเองแพ้พนัน หรือเสียพนัน ก็จะมีแต่ความเครียดหนักขึ้นกว่าเดิม หรือบ่อนฯ ชายแดนเป็นการสร้างความบันเทิงให้แก่ประชาชนหรือไม่อย่างไร มองว่าบ่อนฯ มีไว้เฉพาะก็เพื่อเล่นพนันเพียงอย่างเดียว และอันที่จริงผู้เล่นพนันมีแต่พวกที่มีความเครียดสูง เพราะต้องการเงินที่เสียพนันคืน

หรืออยากได้เพิ่มขึ้น โดยสังเกตการณ์จากพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของผู้เล่นพนันที่มีพฤติกรรมการสูบบุหรี่อย่างเข้มข้นในลักษณะมวนต่อมวน หรือการไม่กินข้าวกินปลา ล้วนแต่ไฟ ทำให้เห็นว่าบ่อนฯ ชายแดนมิได้เป็นแหล่งสร้างความบันเทิงให้แก่ประชาชน แม้แต่น้อย ซึ่งยังไม่สอดคล้องกับทฤษฎีการพนันเกี่ยวกับแนวหน้าที่นิยม การพนันเป็นกิจกรรมยามว่างที่สะท้อนให้เห็นว่าการเล่นพนันนั้น เป็นกิจกรรมของมนุษย์ที่มีอันจะกินแล้ว โดยมนุษย์เหล่านี้มุ่งแสวงหากิจกรรมเพื่อเติมเต็มพลังชีวิต หรือการผ่อนคลายความตึงเครียดของพวกตนทั้งหลาย ดังนั้นกิจกรรมหรือการละเล่นของกลุ่มคนรวยจึงมุ่งไปที่การรับบริการในลักษณะการเล่นพนันเพื่อเป็นกิจกรรมยามว่าง อย่างไรก็ตาม อาจตรงกันข้ามกับความคิดเห็นของประชาชนบางคน ทั้งที่เป็นข้าราชการ และกลุ่มประชาชนที่พอมีฐานะ สะท้อนว่า การที่พวกเขาได้เข้าไปกินอาหารดี ๆ ซื้องี๋อร่อย ๆ แบรินด์นม หรือไปพักผ่อนโดยมิได้เล่นพนัน ก็ถือว่าเป็นความสุขแบบหนึ่ง เพราะฝั่ง จ.สระแก้ว โดยเฉพาะบริเวณที่ติดต่อกับชายแดน ยังไม่มีห้างสรรพสินค้า หรือร้านอาหารดี ๆ หรือโรงพยาบาลศูนย์ หรือสิ่งอำนวยความสะดวก ดังนั้นการที่พวกเขาเข้าไปฝั่งกัมพูชา โดยไม่ได้มุ่งเน้นเรื่องการเล่นพนัน แต่เข้าไปพักผ่อนคลาย บ่อนฯ จึงเป็นสถานที่หนึ่งที่สร้างความบันเทิงให้แก่พวกเขาได้

3. บ่อนฯ ชายแดน สามารถลดปัญหาการเล่นการพนันที่ผิดกฎหมายในประเทศได้หรือไม่ เหตุผลเพราะการนำสิ่งที่อยู่ใต้ดินมาสู่บนดินให้ถูกต้องตามกฎหมายเป็นเรื่องที่ดี การเล่นพนันในประเทศไทยเป็นเรื่องที่ผิดกฎหมาย และคนไทยเล่นพนันผิดกฎหมาย เมื่อถูกจับกุมพวกเขาก็จะแสวงหาที่เล่นพนันใหม่ ๆ ที่ถูกต้องตามกฎหมาย คนไทยจึงเข้าไปเล่นพนันฝั่งประเทศกัมพูชา และต้องยอมรับความจริงว่าคนไทยจำนวนหนึ่งชอบเล่นพนัน โดยมีคนไทยจำนวนมากที่สูญเสียเงินให้กับประเทศกัมพูชา ถ้าประเทศไทยสร้างบ่อนฯ ถูกต้องตามกฎหมายเสียเอง ก็อาจสามารถจะลดช่องว่างเหล่านี้ได้ อย่างไรก็ตาม ในประเทศกัมพูชาถึงแม้จะมีบ่อนฯ ถูกต้องตามกฎหมาย และกฎหมายของประเทศก็จำกัดประชาชนบางกลุ่มไม่ให้เข้าไปเล่นพนัน ประกอบกับรายได้ของประชาชนกัมพูชายังมีจำนวนน้อยมาก ทำให้ประชาชนกัมพูชาส่วนใหญ่ไม่เข้าไปเล่นพนันในบ่อนฯ อาจพอมีอยู่บ้างแต่เป็นพวกที่มีฐานะดีพอสมควร แต่การเล่นพนันของคนกัมพูชาก็ยังสามารถพบเห็นได้โดยทั่วไปตามตรอกซอกซอยต่าง ๆ ดังนั้นการมีบ่อนฯ ถูกต้องตามกฎหมายในประเทศ และคนสามารถเข้าไปเล่น

พนันได้อย่างเสรี ก็ไม่ได้เป็นหลักประกันว่าการพนันที่อยู่นอกบ่อนฯ ถูกต้องตามกฎหมายจะหมดไป และการกระจายผลประโยชน์ยังกระจุกตัวอยู่กับนายทุนบ่อนฯ สังเกตได้จากคุณภาพชีวิตของชาวกัมพูชายังคงมีระดับและรายได้ต่ำ นอกจากนี้ทรัพยากรที่ใช้ภายในบ่อนฯ ไม่ได้นำมาจากชุมชนโดยรอบบ่อนฯ อีกด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของรัตพงษ์ สอนสุภาพ (2555) พบว่า ด้านบวก ทำให้มีภาวะการจ้างงาน สินค้าเพื่อการอุปโภคบริโภคภายในบ่อนการพนันส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่ผลิตในประเทศ และเจ้าของบ่อนการพนันที่เป็นคนไทย นำเงินที่ได้จากธุรกิจการพนันถ่ายเทไปลงทุนในธุรกิจอื่น ซึ่งเป็นธุรกิจที่ถูกกฎหมายตั้งอยู่ในประเทศไทย ทำให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจเกิดขึ้น แต่ไม่สอดคล้องกับทฤษฎีการพนันเกี่ยวกับแนวทางเลือกสาธารณะ มุ่งอธิบายถึงทางเลือกสาธารณะ อธิบายการตัดสินใจทางการเมือง และพลวัตของนโยบายการพนันในแง่มุมมองของความจำเป็นทางเศรษฐศาสตร์ภาครัฐ และสร้างความสมเหตุสมผลต่อแนวโน้มที่รัฐจะมีรายจ่ายเพิ่มมากขึ้น รัฐอาจใช้การพนันเป็นแหล่งของ ภาษี สำหรับการสร้างรายได้เสริมให้เพียงพอที่จะสนองความต้องการทางการเมืองเหล่านั้น และงานวิจัยของพรชิตา กฤษฏาวานิช (2545) ที่ว่า ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมส่วนใหญ่เป็นด้านลบ คือ การเกิดหนี้สิน ขาดแคลนเงินสำหรับการใช้จ่ายในครอบครัว ก่อให้เกิดภาพพจน์ในแง่ลบแก่ประเทศ ข้อเสนอแนะคือธุรกิจการพนันเป็นธุรกิจถ่ายโอนรายได้ มีฝ่ายหนึ่งได้ และอีกฝ่ายหนึ่งเสีย ไม่ได้เป็นธุรกิจหรืออาชีพในทางสร้างสรรค์ แต่เป็นการมอมเมาประชาชน คุณภาพของคนในระยะยาวจะหมกมุ่นอยู่กับ การพนัน ทำให้เสียสุขภาพจิตต่อสมาชิก เป็นสาเหตุของปัญหาอาชญากรรม และยังเป็นแหล่งฟอกเงิน ถ้าจะดำเนินการเปิดบ่อนฯ จะต้องกำหนดมาตรการในการควบคุม ปัญหาข้างต้นอย่างเหมาะสมอีกด้วย เช่น การจ้างงาน และมีการผลิตสินค้า/บริการเพื่ออุปโภคบริโภคภายในบ่อนฯ แต่จะต้องเป็นสินค้า/บริการที่มีการผลิตส่วนใหญ่ในประเทศ ทั้งนี้เพื่อกระจายผลประโยชน์ให้แก่ชุมชนโดยรอบบ่อนฯ เป็นต้น

4. บ่อนฯ ชายแดนบางแห่งมีอิทธิพลหลายประการ เช่น อิทธิพลในมิติด้านกฎหมาย เครือข่ายของกลุ่มข้าราชการที่แนบแน่น พื้นหลังความสัมพันธ์กับกลุ่มอำนาจทางการเมือง เป็นต้น ซึ่งอิทธิพลนี้อาจมีผลทำให้การตรวจสอบ หรือการตรวจค้นในหลาย ๆ กรณี ไม่สามารถเจาะลึกในพื้นที่ต้องห้ามของบ่อนฯ ได้ หรือเจ้าหน้าที่บางคนอาจจะเลยไม่บังคับใช้กฎหมายเท่าที่ควร บ่อนฯ จึงอาจใช้ช่องว่างดังกล่าวเป็นแหล่งจำหน่าย

ยาเสพติดให้กับผู้ล้นโดยทั่วไป หรือเป็นที่พักยาเสพติดก่อนส่งจำหน่ายต่อไปที่อื่น หลักฐานที่สำคัญ คือบริเวณตลาดโรงเกลือ และใกล้เคียง เจ้าหน้าที่ทหาร และตำรวจ ได้มีการจับกุมขบวนการค้ายาเสพติด และผู้เสพยาเสพติดอยู่เป็นประจำ ซึ่งจับกุมได้ ทั้งคนไทยและคนกัมพูชา ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการพนันเกี่ยวกับแนวอาชญาวิทยา และประวัติศาสตร์กฎหมาย โดยสรุปในทฤษฎีได้กล่าวถึงว่า อาชญากรรม กฎหมาย และความสงบเรียบร้อยของสังคมเป็นประเด็นสาธารณะที่สำคัญ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของ ข้อถกเถียงโต้แย้งทางทฤษฎี และการเมืองเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องอาชญากรรมที่รัฐเป็นผู้กำหนดขึ้น การพนันในทฤษฎีนี้ได้ถูกนิยามไปโดยปริยายว่าเป็นปัญหาสังคมหรือ เป็นผลประโยชน์ สอดคล้องกับงานวิจัยของรัตพงษ์ สอนสุภาพ (2555) ที่พบว่า ผลกระทบด้านลบเชื่อว่าเป็นแหล่งฟอกเงิน แหล่งหลบซ่อนของอาชญากรที่หลบหนี การจับกุม ค้ายาเสพติด และการค้าประเวณี

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

กระบวนการการเล่นพนันตั้งอยู่บนฐานของความเป็นชุมชนซึ่งก่อให้เกิดเครือข่าย การเรียนรู้เกี่ยวกับผลกระทบของการพนันได้รวดเร็ว และนำไปสู่การยุติการเล่นพนันได้ รวดเร็วกว่าชุมชนเมือง ซึ่งมีพฤติกรรมการเล่นอยู่บนพื้นฐานของปัจเจกชน ผู้วิจัยจึงมี ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ตามแนวชายแดนที่มีบ่อนฯ ควรเน้นการสร้างความเข้มแข็ง ของชุมชนชนบทตามแนวชายแดนที่อยู่ใกล้เคียง โดยมีการบูรณาการ และการสร้างเครือข่ายทุกภาคส่วน โดยสถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำชุมชน ที่มีพื้นที่รับผิดชอบเป็นเจ้าภาพในการช่วยเหลือ ประชาสัมพันธ์ ชี้แนะ หรือให้ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบเรื่องบ่อนฯ และการแสดงตัวอย่างชุมชนที่เข้าไป เกี่ยวข้องกับบ่อนฯ และต้องมีการสร้างกิจกรรมที่สร้างสรรค์ร่วมกันในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ และคณะ. (2557). *การศึกษาเครือข่ายชนชั้นนำทางเศรษฐกิจ การเมืองกระบวนการและผลกระทบของบ่อนคาสิโนตามชายแดนไทย-กัมพูชา ในเขตจังหวัดภาคตะวันออก*. กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ตรีศักดิ์ สุขสภา. (2543). *ผลกระทบทางเศรษฐกิจจากบ่อนการพนันตามแนวชายแดน : ศึกษาเฉพาะกรณี บ่อนบ้านแหลม อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี*. วิทยาลัยบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2556). *การพนันรอบบ้าน-ล้อมเมือง กับการจัดระเบียบการพนันในสังคมไทย*. การประชุมประจำปี 2555 โดย ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน วันที่ 28 มกราคม 2556 ณ โรงแรมดิ เอ็มเมอรัลด์ กรุงเทพฯ.
- พรชิตา กฤษณาวานิช. (2545). *ผลกระทบจากบ่อนการพนันตามแนวชายแดน : ศึกษาเฉพาะกรณีบ่อนเกาะกง ประเทศกัมพูชา และบ้านหาดเล็ก จังหวัดตราด*. วิทยาลัยบริหารรัฐกิจมหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.
- รัตพงษ์ สอนสุภาพ. (2555). *บ่อนการพนันตามแนวชายแดน : ผลกระทบและแนวทางการจัดการ*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ (สสส).
- ศึกษาปัญหาการพนัน. (2556). *รายงานประจำปี 2555 ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน*. กรุงเทพฯ : เตือนตุลา.
- สตีธร ธนาธิโชติ. (2554). *การพนันในมิติทางสังคม เศรษฐกิจและกฎหมาย*. *วารสารเศรษฐศาสตร์และนโยบายสาธารณะ*. 2(4) : 90 – 110.
- สังคีต พิริยะรังสรรค์ และคณะ. (2546). *เศรษฐกิจการพนัน : ทางเลือกเชิงนโยบาย*. กรุงเทพฯ : สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล.
- สุรชัย บุญปลับ. (2545). *ความสูญเสียทางเศรษฐกิจของประชาชนจากบ่อนการพนันตามแนวชายแดน : ศึกษาเฉพาะกรณี บ่อนบ้านฝักกาด อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี*. วิทยาลัยบริหารรัฐกิจมหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.
- Devereux, Edward, C. (1949). *The Sociology of Gambling*. Unpublished PhD dissertation, Harvard University.
- Fabiansson, Charlotte. (2010). *Pathways to Excessive Gambling : A Societal Perspective on Youth and Adult Gambling Pursuits*. Burlington. VT : Ashgate.

- Holsti, Kalevi, J. (2004). *Taming the Sovereigns : Institutional Change in International Politics*. New York : Cambridge University Press.
- Thompson, William, N. (1994). Gambling: A Controlled Substance. *PittsburgPost Gazette*, (August 14), E1-E4.